

УДК 351.863:351.746.1

Акімова Людмила Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і природокористування, Національний університет водного господарства та природокористування, 33000, м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75, тел.: (067) 362 23 91, e-mail: l_akimova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2747-2775

Акімова Людмила Николаевна,
кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и природопользования, Национальный университет водного хозяйства и природопользования, 33000 г. Ровно, ул. Алексея Новака, 75, тел.: (067) 362 23 91, e-mail: l_akimova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2747-2775

Akimova Lyudmila Nikolayevna,
PhD of economic science, assistant professor, assistant professor of the Department of finance and environmental sciences, National University of Water and Environment, 33000, Rivne, Str. Oleksy Novaka, 75, tel.: (067) 362 23 91, e-mail: l_akimova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2747-2775

DOI <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i12.75>

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Розкрито сутність таких понять, як “національна безпека”, “економічна безпека”; визначено складові національної та економічної безпеки України; механізми державного управління економічною безпекою, схарактеризовано основні індикатори економічної безпеки; виявлено загрози, які впливають на економічну безпеку; розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності впроваджених заходів та мінімізації наявних загроз.

Визначено, що на сьогодні державне управління суб'єктами забезпечення національної безпеки з урахуванням реальних і потенційних загроз має бути направлене на вдосконалення організаційної структури управління суб'єктів забезпечення національної безпеки, а саме: уточнення функцій мі-

ністерств та інших центральних органів виконавчої влади, ліквідацію надлишкових управлінських підрозділів, спрощення і відносно здешевлення апарату управління з урахуванням оцінювання впливу інформаційних мереж на організацію управління суб'єктами забезпечення національної безпеки в єдиному інформаційному просторі.

Розглянувши складові національної безпеки, дійдемо висновку, що найважливішою в загальній системі національної безпеки є економічна безпека, оскільки вона є матеріальною основою національної суверенності, що визначає реальні можливості в забезпеченні інших видів безпеки.

Зазначено, що основним змістом економічних реформ в Україні є створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи — членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС. Відповідно до прийнятої “Стратегії національної безпеки України” основною умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, економічна безпека, політична безпека, екологічна безпека, воєнна безпека, інформаційна безпека, соціальна безпека, науково-технологічна безпека, механізми державного управління.

РОЛЬ И МЕСТО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Аннотация. Раскрыта сущность таких понятий, как “национальная безопасность”, “экономическая безопасность”; определены составляющие национальной и экономической безопасности Украины; механизмы государственного управления экономической безопасностью; охарактеризованы основные индикаторы экономической безопасности; обнаружены угрозы, которые влияют на экономическую безопасность; разработаны рекомендации по повышению эффективности внедренных мероприятий и минимизации имеющихся угроз.

Определено, что в настоящее время государственное управление субъектами обеспечения национальной безопасности с учетом реальных и потенциальных угроз должно быть направлено на совершенствование организационной структуры управления субъектов обеспечения национальной безопасности, а именно: уточнение функций министерств и других центральных органов исполнительной власти, ликвидацию избыточных управленческих подразделений, упрощение и относительно удешевление аппарата управления на основе оценки влияния информационных сетей на организацию управления субъектами обеспечения национальной безопасности в едином информационном пространстве.

Рассмотрев составляющие национальной безопасности, можно констатировать, что важнейшим в общей системе национальной безопасности явля-

ется экономическая безопасность, поскольку она является материальной основой национальной суверенности, что определяет реальные возможности в обеспечении других видов безопасности.

Отмечено, что основным содержанием экономических реформ в Украине является создание условий для преодоления бедности и чрезмерного имущественного расслоения в обществе, приближение социальных стандартов до уровня государств Центральной и Восточной Европы — членов ЕС, достижение экономических критериев, необходимых для обретения Украиной членства в ЕС. Согласно принятой “Стратегии национальной безопасности Украины” основным условием нового качества экономического роста является обеспечение экономической безопасности.

Ключевые слова: государственное управление, национальная безопасность, экономическая безопасность, политическая безопасность, экологическая безопасность, военная безопасность, информационная безопасность, социальная безопасность, научно-технологическая безопасность, механизмы государственного управления.

ROLE AND PLACE OF ECONOMIC SECURITY IN THE SYSTEM OF STATE ADMINISTRATION ENSURING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Abstract. The essence of such concepts as “national security”, “economic security” is disclosed; the components of the national and economic security of Ukraine are defined; mechanisms of public administration economic security; the main indicators of economic security are described; detected threats that affect economic security; Recommendations are developed to improve the effectiveness of implemented measures to minimize existing threats.

It is determined that at present state administration of the subjects of ensuring national security taking into account real and potential threats should be directed to the improvement of the organizational structure of the management of the subjects of ensuring national security, namely: clarification of the functions of ministries and other central executive bodies, elimination of surplus administrative units, simplification and relatively cheaper control of the management apparatus, taking into account the assessment of the impact of information networks on the management of entities with bezpechennya national security in a single information space.

Having considered the components of national security, it was concluded that the most important in the overall system of national security is economic security, since it is the material basis of national sovereignty, which determines the real possibilities for securing other types of security.

It is noted that the main content of economic reforms in Ukraine is the creation of conditions for overcoming poverty and excessive property stratification in society, bringing social standards closer to the level of the states of Central and Eastern Europe — the EU member states, achieving the economic criteria necessary for Ukraine to become a member of the EU. According to the adopted

“Strategy of National Security of Ukraine”, the main condition for a new quality of economic growth is the provision of economic security.

Keywords: public administration, national security, economic security, political security, environmental security, military security, information security, social security, scientific and technological security, mechanisms of public administration.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації кожна країна прагне до економічної незалежності. Зокрема, саме для досягнення цього результату важливим постає питання про визначення ролі та місця економічної безпеки в загальній системі державного управління забезпечення національної безпеки України. В реаліях сьогодення ми можемо побачити тенденцію щодо впливу загрозливих чинників на діяльність держави. Надалі це все може призвести до зниження рівня економічної безпеки України, що, своєю чергою, значно вплине на національну безпеку країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення ролі та місця економічної безпеки в системі забезпечення національної безпеки України одна з найважливіших тем, яка знаходить своє відображення в працях вітчизняних науковців: О. Барановський, І. Боднар, Є. Буравльов, А. Васіна, Л. Герасименко, О. Гриценко, С. Дзюбик, Т. Желюк, О. Кравчук, О. Користін, С. Макуха, А. Мельник, Ю. Міронова, І. Мігус, М. Небава, С. Онишко, Т. Попович, Т. Поснова, Г. Пухтаєвич, О. Ривак, Г. Старостенко, В. Стогній, Л. Шевченко та ін.

Мета статті — розкрити сутність таких понять як “національна безпека”, “економічна безпека”; визначити

складові національної та економічної безпеки України; схарактеризувати основні індикатори економічної безпеки; виявити загрози, які впливають на економічну безпеку; розробити рекомендації щодо підвищення ефективності впроваджених заходів з мінімізації наявних загроз.

Виклад основного матеріалу. Держава є основною інституцією, яка створює відповідні умови для функціонування кожного суб’єкта господарювання. Але на відміну від цього не варто забувати й про те, що держава повинна бути захищеною від загроз, які можуть впливати на її економіку. Для цього існує механізм державного управління національною безпекою, який забезпечує усі сфери суспільного життя. Однією з найважливіших складових є економічна безпека. Для кращого розуміння цього питання доцільно розглянути дефініцію понять “національна безпека” та “економічна безпека”.

У ст. 1 Закону України “Про основи національної безпеки України” визначено, що національна безпека — це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток країни, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенцій-

них загроз національним інтересам у різних сферах діяльності [1].

Зауважимо, що провідною складовою національної безпеки держави є економічна безпека, яка виконує чітко визначені функції, несе на собі суттєве функціональне навантаження. В економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття “економічна безпека”. На думку С. Дзюбик та О. Ривак, економічна безпека держави — це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни загалом, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [2].

Однак О. Користін вважає, що економічну безпеку варто трактувати як забезпечення здатності до виживання країни у випадку стихійних та екологічних лих або за умов національних і світових економічних катастроф [3]. Науковці Г. Старостенко, С. Онишко та Т. Поснова стверджують, що економічна безпека — це складна багатофакторна динамічна система, що виражається в її масштабах, структурі і технічному рівні [4].

Погоджуємось з більшістю дослідників, що економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки.

Відповідно до Закону України “Про основи національної безпеки України” до основних суб’єктів, які забезпечують національну безпе-

ку, належать: 1) Президент України; 2) Верховна Рада України; 3) Кабінет Міністрів України; 4) Рада національної безпеки і оборони України; 5) міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; 6) Національний банк України; 7) суди загальної юрисдикції; 8) прокуратура України; 9) Національне антикорупційне бюро України; 10) місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; 11) Збройні сили України; 12) Служба безпеки України; 13) Служба зовнішньої розвідки України; 14) Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; 15) органи і підрозділи цивільного захисту; 16) громадяни України, об’єднання громадян [1].

У ст. 9 зазначеного Закону йдеться, що відповідно до Конституції та на підставі законодавчих актів України дані суб’єкти наділені такими повноваженнями:

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України.

Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формує законодавчу базу в цій сфері, схвалює рішення з питань введення надзви-

чайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони; з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби зі злочинністю.

Національний банк України відповідно до основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України [1].

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Служба безпеки України та Служба зовнішньої розвідки України в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби

забезпечення національної безпеки [1].

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції.

Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру. Органи і підрозділи цивільного захисту здійснюють заходи щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період.

Правоохоронні органи ведуть боротьбу зі злочинністю і протидіють тероризму. Суди загальної юрисдикції здійснюють судочинство у справах про злочини, що завдають шкоди національній безпеці України.

Прокуратура України здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до Конституції України та Закону України "Про прокуратуру України" [1].

Громадяни України через участь у виборах, референдумах та інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які вони обирають, реалізують національні інтереси, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені законодавством України щодо забезпечення її національної безпеки; як безпосередньо, так і через об'єднання громадян привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів

у різних сферах життєдіяльності країни; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку [1].

Отже, зазначені суб'єкти є учасниками відповідних правовідносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки щодо національної безпеки. У загальному значенні суб'єктом забезпечення національної безпеки є будь-який елемент побудови держави — від вищих органів державної влади до кожного окремого громадянина, оскільки їх об'єднує спільна мета — національна безпека.

На сьогодні державне управління суб'єктами забезпечення національної безпеки з урахуванням реальних і потенційних загроз має спрямовуватися на вдосконалення організацій-

ної структури управління суб'єктів забезпечення національної безпеки, а саме: уточнення функцій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, ліквідацію надлишкових управлінських підрозділів, спрощення і відносно здешевлення апарату управління з урахуванням оцінювання впливу інформаційних мереж на організацію управління суб'єктами забезпечення національної безпеки в єдиному інформаційному просторі.

Щоб краще зрозуміти важливість такої складової як економічна безпека пропонуємо розглянути структурну схему національної безпеки (див. рис. 1).

Як ми бачимо з рис. 1 національну безпеку держави складають такі види безпеки:

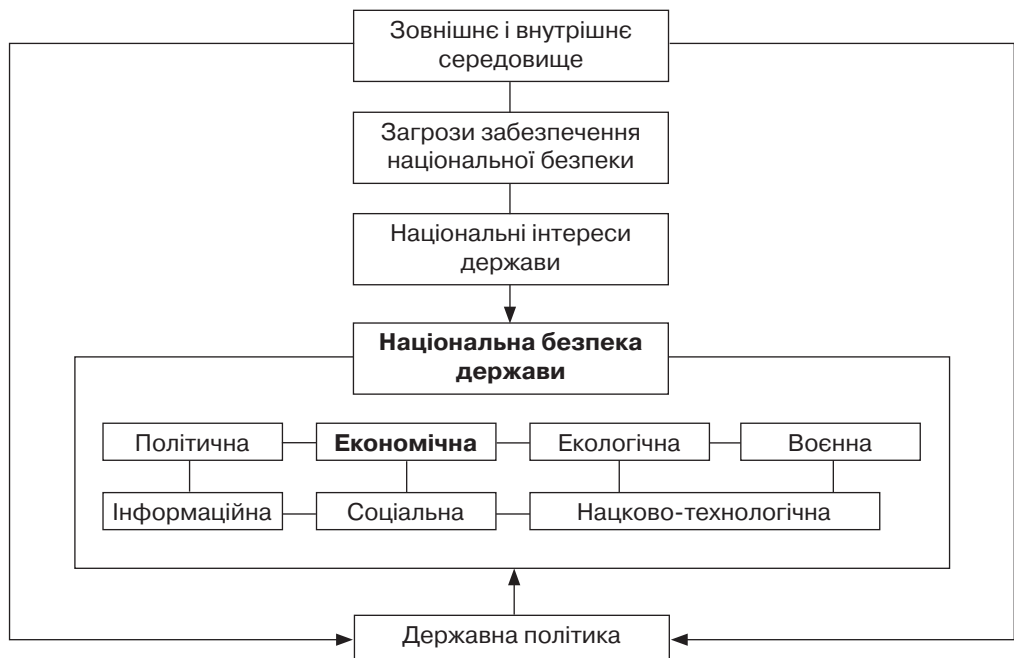

Рис. 1. Схема національної безпеки України¹

¹ Складено автором на основі джерела [3].

- політична безпека — це стійкий стан і ефективний розвиток політичної системи суспільства, який дозволяє адекватно реагувати на негативні внутрішні та зовнішні дії, зберігати цілісність соціуму і його сутнісні якості [5, с. 82];

- економічна безпека — це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави [6];

- екологічна безпека — це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [7];

- воєнна безпека — це стан правових норм, які дозволяють: шляхом проведення політики безпеки стримувати і послідовно знижувати рівень воєнної загрози і воєнної небезпеки застосування збройної сили проти держави; при виникненні воєнного конфлікту — відбити агресію та виключити або максимально обмежити деструктивний вияв збройної сили всередині держави [8];

- інформаційна безпека — це сукупність засобів забезпечення інформаційного суверенітету України, захист інформаційної сфери від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз [9, с. 69];

- соціальна безпека — це стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, при якому забезпечується

номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства загалом та гарантує мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей [4];

- науково-технологічна безпека — це ступінь (міра, рівень) захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від нераціонального розвитку (відсутність у стратегії розвитку інноваційної, соціально-економічної, екологічної збалансованих складових) [10, с. 35].

Розглянувши складові національної безпеки, вважаємо, що найважливішою в загальній системі національної безпеки є економічна безпека, як матеріальна основа національної суверенності, що визначає реальні можливості в забезпеченні інших видів безпеки. Тому варто визначити основні складові економічної безпеки України (рис. 2).

Щоб простежити стан економічної безпеки визначають її рівень за допомогою сукупності показників-індикаторів, які мають кількісне вираження. Індикатори економічної безпеки — це реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найповніше характеризують явища і тенденції в економічній сфері [12].

Для визначення цього рівня фахівцями виокремлено певні групи показників. Розглянемо їх.

До *першої групи* відносять показники економічного зростання. Це найважливіші показники економічної безпеки, а саме: основні відтворювальні макроекономічні показники

Рис. 2. Основні складові економічної безпеки України²

загального плану (валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, національний дохід в абсолютному і відносному значеннях), а також динаміка і структура вітчизняного виробництва і доходу, обсяги і темпи промислового виробництва, галузева структура господарства і динаміка окремих галузей, обсяги і структура інвестицій тощо.

Друга група розкриває природно-ресурсний, виробничий, науково-технічний, інноваційно-технологічний та інші аспекти економічного потенціалу країни [13, с. 48].

Показники *третьої групи* характеризують різні параметри господарського механізму, передусім його динамічність, адаптивність, залеж-

ність від зовнішнього впливу. Сюди відносять показники рівня інфляції, дефіциту платіжного балансу, стабільності національної валюти (рівень доларизації, монетизації тощо), внутрішнього і зовнішнього боргів.

Четверта група показників відтворює якість життя у країні. Головний серед них – ВВП, розрахований на душу населення. Саме він відображає загальний рівень економічного розвитку взагалі і через нього – якість, рівень і тривалість життя населення, здоров'я нації, забезпеченість продуктами харчування, рівень освіти тощо. До складу цієї групи входять також показники доходів населення, рівня зайнятості і безробіття, стану довкілля, рівня криміногенності і злочинності [13, с. 49].

² Складено автором на основі джерела [11].

Варто відзначити, що валовий внутрішній продукт України у січні-червні 2017 року зріс на 2,5 %, а інфляція склала 7,6 %. Незважаючи на позитивну динаміку ВВП загалом, промисловість України у першому півріччі 2017 року продемонструвала хоча й незначну, але все-таки негативну динаміку. Обсяг промислового виробництва зменшився на 0,4 % р/р: у добувній промисловості та енергетичному секторі випуск упав на 6 та 5,6 % відповідно, а в переробній промисловості відбулося зростання на 3,6 %. У сільському господарстві обсяг виробництва зменшився на 2,1 %. У рослинництві відбулося падіння на 8,5 %, а в тваринництві — скоротилося на 0,9 % р/р. Через несприятливу погоду навесні та на початку літа урожайність озимої пшениці була набагато нижчою, ніж торік — на 1 липня вона становила 33,4 ц/га (-12,3 % р/р). Урожайність пшениці була низькою у південних та центральних областях, які постраждали від посухи. Відносно висока врожайність була в Одеській області — 55,8 ц/га та західних областях.

У першому півріччі позитивну динаміку продемонстрував оптовий товарообіг (+ 1,5 % р/р), а вантажообіг зріс на 9,1 % р/р. Знаковим стало зростання в будівництві — на 24,6 % р/р. Обсяг будівництва будівельних споруд збільшився на 28,7 %, нежитлових будівель — на 27,3 %. Темпи зростання в цих двох секторах були найвищими з початку року. Обсяг будівництва житлових будівель зріс на 16,5 % — більшими темпами, ніж за п'ять місяців року, але меншими, ніж у першому кварталі.

Великі і середні підприємства України в січні-червні 2017 року отримали 186,3 млрд грн прибутку до оподаткування, що в 3 рази вище показника за аналогічний період попереднього року на рівні 62,9 млрд грн. Частка збиткових підприємств в Україні за підсумками січня-червня 2017 року знизилася до 31,2 з 34,6 % роком раніше.

У першому півріччі 2017 року ключову роль у розвитку економіки відігравали відновлення внутрішнього попиту та події на Сході країни. Водночас підтримку економіці на початку 2017 року надало приватне споживання, завдяки відновленню зростання реальних доходів населення і збільшенню інвестицій. У I кварталі 2017 року зростання номінальних доходів населення істотно прискорилося за рахунок їх найбільших складових: соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів (зросли на 31,8 % р/р) та заробітної плати (зросла на 25,9 % р/р).

Тривало поліпшення ділових очікувань підприємств та споживчих настроїв населення. Крім того, у II кварталі значно збільшилися капітальні видатки зведеного бюджету. Відповідно, обсяги виконання будівельних робіт, як і раніше, зростали високими темпами, навіть попри підвищення бази порівняння. Зокрема значно активізувалося будівництво інженерних споруд завдяки спрямуванню значної частини митних зборів у рамках “митного експерименту” на відновлення дорожньої інфраструктури. Це свідчить про збереження ролі інвестицій в економічному зростанні. Споживчий попит продовжив зростати в умовах під-

вищення реальних заробітних плат населення, формування позитивних споживчих очікувань на тлі зміцнення курсу гривні відносно долара США, а також поступового поживлення споживчого кредитування.

Фіскальна політика залишалася стриманою в умовах виконання бюджетів усіх рівнів із профіцитом. У січні–травні 2017 року додатне сальдо зведеного бюджету сягнуло 50,5 млрд грн завдяки профіциту бюджетів усіх рівнів. Доходи зведеного бюджету збільшилися на 46 % порівняно з попереднім роком, у тому числі за рахунок податкових змін та додаткових ресурсів (перерахування НБУ та конфісковані кошти). Високі темпи зростання податкових надходжень (31,1 % р/р) були передусім забезпечені значними надходженнями від ПДФО, податку на прибуток підприємств та ПДВ [14].

Показники, що представлені вище, можуть мати кращі позиції, але згідно зі ст. 7 Закону України “Про основи національної безпеки України” основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві, з економічної точки зору є: 1) істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; 2) ослаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки; 3) нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики

держави; 4) відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; 5) зростання кредитних ризиків; 6) критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромисловому комплексі, системах життєзабезпечення; 8) недостатні темпи відтворювальних процесів та подолання структурної деформації в економіці; 9) критична залежність національної економіки від кон’юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку; 10) нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості; 11) велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів; 12) небезпечно для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки; 13) неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці; 14) критичний стан з продовольчим забезпеченням населення; 15) неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження, що створює загрозу енергетичній безпеці держави; 16) “тінізація” національної економіки; 17) переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними [1].

Зазначимо, що основним змістом економічних реформ в Україні є створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розширення в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи — членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС. Відповідно до прийнятої “Стратегії національної безпеки України” основною умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом:

1) контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямованою на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника;

2) боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів;

3) підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;

4) забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії;

5) юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;

6) стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;

7) системної протидії організованій економічній злочинності та “тінізації” економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації;

8) створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

9) розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;

10) деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

11) забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;

12) ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу [15].

Отже, економічна безпека є важливим елементом системи державного управління в забезпеченні націо-

нальної безпеки загалом. Економічна безпека посідає одне з чільних місць у системі забезпечення національної безпеки України і стосується практично всіх інших складових. Дотримання наведених рекомендацій дасть можливість вивести економічну безпеку на новий рівень, тобто закріпити її позиції, і тим самим зміцнити національну безпеку України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 р. № 39 : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Дзюбик С. Основи економічної теорії: навч. посіб. [Електронний ресурс]. — 3-тє вид., переробл. та допов. / С. Дзюбик, О. Ривак. — К.: 2014.—Режимдоступу:http://pidruchniki.com/14210923/politekonomiya/ekonomichna_bezpeka_derzhavi
3. Користін О. Економічна безпека: навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Користін, О. Барановський, Л. Герасименко та ін.]; за ред. О. Джу-жі. — К. : Алерта; КНТ; Центр учбової л-ри, 2010. — Режим доступу: http://libfree.com/101560472_ekonomikateoretichni_zasadi_ekonomichnoyi_bezpeki.html#127
4. Старостенко Г. Національна економіка: навч. посіб. — [Електронний ресурс] / Г. Старостенко, С. Онишко, Т. Поснова. — К.: Ліра—К, 2011. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1344061444697/ekonomika/natsionalna_ekonomika_ekonomichna_bezpeka
5. Кравчук О. Ю. Політична безпека України як наукова і практична проблема / О. Ю. Кравчук // Міжнар. наук. журн. — 2016. — № 6 (3). — С. 82–83.
6. Пухтаевич Г. О. Аналіз національної економіки [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Г. О. Пухтаевич; Мін-во освіти і науки України. — К.: КНЕУ, 2003. — Режим доступу: <https://isct.ru/book/62/4501.html>
7. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991 р. № 41: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page>
8. Погірко О. І. Нормативно-правові питання розвитку системи забезпечення воєнної безпеки — складової національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1463/23/>
9. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки / І. Р. Боднар // Mechanism of Economic Regulation. — 2014. — № 1. — С. 68–75.
10. Буравльов Є. Науково-технологічна безпека України у контексті глобалізації / Є. Буравльов, В. Стогній // Вісн. Нац. акад. наук України. — 2005. — № 3. — С. 32–40.
11. Мельник А. Ф. Національна економіка : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович]; за ред. А. Ф. Мельник. — К.: Знання, 2011. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072041779/ekonomika/natsionalna_ekonomika
12. Небава М. І. Економічна безпека підприємства [Електронний ресурс] : електронний навч. посіб. / М. І. Небава, Ю. В. Міронова. — Вінниця : ВНТУ, 2017. — Режим доступу: http://posibnyky.vntu.edu.ua/ekon_bezp_Nebava/index.html

13. Шевченко Л. С. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / [Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.]; за ред. Л. С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с.
14. Офіційний сайт міжнародного центру перспективних досліджень [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.icps.com.ua>
15. Рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про Стратегію національної безпеки України” від 06.05.2016 р. № 287/2015 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

REFERENCES

1. *The Verkhovna Rada of Ukraine* (2003), *The Law of Ukraine “On the Fundamentals of National Security of Ukraine”*, [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Accessed 19 June 2013).
2. *Dzyubyk S., Rivak O.* (2014) *Osnovy ekonomichnoi teorii [Fundamentals of Economic Theory]*, 3rd ed, Kyiv, Ukraine.
3. *Koristin O., Baranovsky O., Gerasimenko L.* (2010) *Ekonomichna bezpeka [Economic Security]*, Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
4. *Starostenko G., Onyshko S., Podsnov T.* (2011) *Natsional'na ekonomika [National Economy]*, Lira, Kyiv, Ukraine.
5. *Kravchuk O. Yu.* (2016), “Political Security of Ukraine as a Scientific and Practical Problem”, *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal*, vol. 6, № 3, p. 82–83.
6. *Pukhtajevich G. O.* (2003), *Analiz natsional'noi ekonomiky [Analysis of the national economy]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. *The Verkhovna Rada of Ukraine* (1991), *The Law of Ukraine “On Environmental Protection”*, [Online], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page> (Accessed 25 June 1991).
8. *Pogibko O. I.* *Normatyvno-pravovi pytannia rozvytku systemy zabezpechennia voiennoi bezpeky – skladovoi natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy*, [Regulatory and Legal Issues of the Development of the System for Providing Military Security – a Component of the National Security and Defense of Ukraine], [Online], available at: <http://vuzlib.com/content/view/1463/23/>
9. *Bodnar I. R.* (2014), “Information security as the basis of national security”, *Mekhanizm ekonomichnoho rehuliuвання*, № 1, p. 68–75.
10. *Buravlev E. and Stogniy V.* (2005), “Scientific-technological safety of Ukraine in the context of globalization”, *Visnyk Natsional'noi akademii nauk Ukrainy*, № 3, p. 32–40.
11. *Melnik A. F., Vasina A. Yu., Zhyluk T. L., Popovich T. M.* (2011), *Natsional'na ekonomika [National Economy]*, Znannya, Kyiv, Ukraine.
12. *Nebava M. I., Mironova Yu. V.* (2017) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]*, VNTU, Vinnitsa, Ukraine.
13. *Shevchenko L. S., Gritsenko O. A., Makukha S. M.* (2009), *Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist' ta napriamy formuvannia [Economic security of the state: the essence and directions of formation]*, Pravo, Kharkiv, Ukraine.
14. *Official site of the International Center for Policy Studies* available at: <http://www.icps.com.ua>
15. *The Verkhovna Rada of Ukraine* (2016), *Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine “On the Strategy of National Security of Ukraine”*, [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (Accessed 25 May 2016).